

PRINCIPI ANALIZE FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA KAO SREDSTVA ZA REALIZACIJU CILJEVA MENADŽMENTA PREDUZEĆA

PRINCIPLES OF FINANCIAL STATEMENTS ANALYSIS AS A MEANS OF REALIZATION OF COMPANY MANAGEMENT GOALS

Danijela Anđelković

Fakultet za preduzetnički biznis, Univerzitet „Union - Nikola Tesla“,
Beograd, Srbija

Danijela Zubac

Visoka strukovna tehnička škola, Zvečan, Srbija

Olgica Brzaković-Kadrić

Maloprodaja „O“, Beograd, Srbija

©MESTE

JEL Category: **M41, G02, D22**

Apstrakt

Predmet istraživanja rada se odnosi na utvrđivanje međuzavisnosti principa analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća. U tom kontekstu, utvrđuju se osnovne komponente koje doprinose poboljšanju kvaliteta pomenutog odnosa, u skladu sa interesima menadžmenta preduzeća. Menadžeri preduzeća analiziraju finansijske performanse preduzeća za potrebe upravljanja poslovanjem preduzeća, kako tekućeg, tako posebno i strateškog. Dobra informisanost podrazumeva da u finansijskim izveštajima budu utvrđene i prezentirane sve značajnije informacije koje mogu biti od značajnijeg uticaja na sadašnje i buduće odluke investitora i drugih korisnika. Suprotno, izostavljanje određenih informacija moglo bi dovesti korisnike informacija do pogrešnog rasuđivanja i donošenja pogrešnih odluka. Principi analize finansijskih izveštaja predstavljaju uslove od kojih zavisi razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost

Adresa autora zaduženog za korespondenciju:

Danijela Anđelković

andjelkodani@gmail.com

informacija, i kao takvi predstavljaju sredstvo za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća. U istraživanju principa finansijske analize u ovom radu polazi se od savremene računovodstvene teorije koja smatra da se opšteprihvaćeni principi, mogu rangirati kao postulati: koji obezbeđuju osnovne uslove za računovodstveno vrednovanje; i bazni principi kojima se reguliše vrednovanje bilansnih pozicija i koji se, shodno tome, upotrebljavaju prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja. Kao i u slučaju Međunarodnih računovodstvenih standarda, i kod Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja je prisutno da slede, u pogledu svoje utemeljenosti, pristup zasnovan na fundamentalnim načelima, odnosno principima. Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, u suštini, ustanovljavaju postulate i principe za računovodstveno tretiranje poslovnih transakcija i događaja. Reč je o principima koji, uz nužno profesionalno rasuđivanje o tome kako da se primenjuju u specifičnim okolnostima, primarno determinišu sadržinu finansijskih izveštaja preduzeća.

Ključne reči: menadžment, finansijski izveštaji, efikasnost, finansiranje, princip nabavne vrednosti, fer vrednost.

Apstrakt

The paper subject relates to the establishment of the interdependence in principles of financial statement analysis as a tool for the realization of the company's management objectives. In this context, it determines the basic components that contribute to improving the quality of the said relationship in compliance with the interests of enterprise management. Company managers analyze the financial performance of the enterprise for the purpose of enterprise business management, current and, specially, strategic. Good information implies that the financial statements are established and presented with all significant information that may be of significant impact on the present and future decisions of investor and other users. In contrast, the omission of certain information could lead information users to the wrong judgment and making wrong decisions. Principles of financial statement analysis represent the conditions on which the understandability, relevance, reliability and comparability of information depends, and as such are a means for the realization of the objectives of the company's management. The study of principles of financial statement analysis in this paper starts from the modern accounting theory, which holds that the generally accepted principles, can be ranked as postulates: that provide the basic requirements for accounting and valuation; and basic principles governing the valuation of balance sheet items and that, accordingly, used in the preparation and presentation of financial statements. Following the case of International Accounting Standards, the International Financial Reporting Standards is present to follow, in terms of its merits, an approach based on fundamental principles, or tenets. International Financial Reporting Standards, in essence, establish the postulates and principles for accounting treatment of business transactions and events. These are the principles which, along with the necessary professional judgment on how to apply in specific circumstances, primarily determine the content of financial statements of companies.

Keywords: management, financial statements, efficiency, financing, the fair value method, the principle of cost.

1 UVOD

Principi finansijskog računovodstva su osnovna pravila ili standardi kojih treba da se pridržavaju preduzeća prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja kako bi se obezbedilo verno polaganje računa i postigla neophodna uporedivost finansijskih izveštaja. Jedna od najznačajnijih računovodstvenih pretpostavki ili principa koji se ilustruje u ovom radu odnosi se na subjektivitet poslovnog sistema kao posebne celine. Reč je o

zahtevu da se imovina uložena u poslovanje preduzeća obuhvata odvojeno od ostale imovine vlasnika i poverioca i da se uspešnost upravljanja tom imovinom kontroliše putem rezultata. Shodno navedenom zahtevu, preduzeće prilikom izveštavanja o finansijskom položaju i uspešnosti poslovanja, u finansijske izveštaje uključuje samo one transakcije koje se odnose na poslovanje tog preduzeća. Poslovanje zasnovano na principu dobitka je karakteristika po kojoj se poslovni entitet razlikuje od ostalih ekonomskih entiteta.

U ovom radu se posebno ukazuje na principe (načela) bilansiranja kojima se reguliše vrednovanje bilansnih pozicija. Jedan od najznačajnijih tradicionalnih principa bilansiranja je princip nabavne vrednosti ili princip troška nabavke. Uz princip troška nabavke i sticanja prihoda uobičajeno je povezan i princip sučeljavanja prihoda i rashoda koji zajedno čine primarne, fundamentalne principe za realizaciju cilja bilansa koji se odnosi na utvrđivanje tačnog periodičnog rezultata. Radi se o procesu priznavanja troškova na osnovu uzročno - posledičnog odnosa sa priznatim prihodima. U ovom radu se posebno ukazuje na problem alternativne primene principa fer vrednosti, prema našoj važećoj normativnoj regulativi i međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja. U tom kontekstu ističe se njegov subjektivni karakter u odnosu na princip nabavne vrednosti. Za kvalitet finansijskih izveštaja je veoma važan princip konzistentnosti ili doslednosti. Uz princip nabavne vrednosti, princip realizacije i sučeljavanja prihoda i rashoda, princip konzistentnosti treba da doprinese utvrđivanju objektivnog periodičnog rezultata. Doslednost u primeni principa u sastavljanju i analizi finansijskih izveštaja pomaže menadžmentu preduzeća, investitorima i ostalim korisnicima bilansnih informacija u donošenju odluka, jer osigurava vremensku i objektivnu uporedivost informacija. Navedeni principi bilansiranja, kao i postulati međusobno su povezani i uslovljeni i kao takvi ne mogu se razmatrati odvojeno. Oni su neizbežno povezani u celinu i predstavljaju jedan potpun, konzistentan sistem. Sa aspekta menadžmenta, veoma je bitno u daljem radu ukazati na potrebe za analizom performansi poslovanja i na osnovu toga ukazati na strukturu računovodstvenih principa i bazne principe za vrednovanje bilansnih pozicija.

2 POTREBA ZA ANALIZOM PERFORMANSI POSLOVANJA

Da bi se obezbedili uslovi koji omogućavaju rast i razvoj preduzeća, a samim tim, i njegovog opstanka na sve izraženijem konkurentskom tržištu, neophodno je donositi odgovarajuće poslovne odluke za potrebe strategijskog upravljanja preduzećem. Analiza performansi poslovanja predstavlja preduslov u procesu

poslovnih odluka. Menadžeri preduzeća analiziraju finansijske performanse preduzeća za potrebe upravljanja poslovanjem preduzeća, kako tekućeg, tako posebno i strateškog. Isto tako, za menadžere koji vode poslovne pregovore sa stranim partnerima poznavanje finansijskog položaja preduzeća je od naročitog značaja. Potreba za analizom performansi poslovanja na bazi finansijskih izveštaja zavisi od izvora finansiranja koji se primenjuje u pojedinim zemljama, tj. da li je reč o anglosaksonskom ili nekom drugom području. U mnogim je zemljama glavni izvor finansiranja preduzeća u obliku kredita, pri čemu su banke značajan izvor finansiranja. U tom kontekstu, gde se preduzeća uglavnom finansiraju kreditima banaka, analiza finansijskih izveštaja usmerena je u pravcu zaštite interesa banaka, tj. proveru kreditne sposobnosti klijenata. Poznavanje finansijske situacije preduzeća je osnov spoznaje osiguranja odobrenih kredita (zahtev zaštite poverioca) i koje se obezbeđuje primarno rentabilnim poslovanjem (poslovanjem sa dobitkom), a sekundarno visinom garantne supstance i opštom slikom finansiranja od koje umnogome zavisi položaj likvidnosti preduzeća. Uz to praćenje razvoja finansijskog položaja privrede u celini, kao i pojedinih privrednih delatnosti ili grana, dodatno informiše eksterne interesne korisnike o poslovnoj efikasnosti i odstupanju glavnih pokazatelja opšteg ekonomskog položaja preduzeća u strukturi grane ili privredne oblasti i rastu privrede u celini.

Analiza finansijskih performansi poslovanja za potrebe menadžmenta vrši se na bazi finansijskih izveštaja. Osnovna svrha finansijskih izveštaja je da se u njima obezbede korisne, pouzdane, relevantne, pravovremene i uporedive informacije menadžmentu preduzeća i mnogim eksternim interesnim grupama korisnika. Analiza finansijskih izveštaja podrazumeva korišćenje tih informacija za potrebe evaluacije poslovnih performansi. Finansijska analiza može biti od koristi za ocenu efikasnosti i efektivnosti marketing strategije trgovinskih preduzeća, kontrolu njihovih performansi, za utvrđivanje uzroka zašto su njihove performanse lošije ili bolje od očekivanih, kao i za preduzimanje odgovarajućih korektivnih akcija za poboljšanje ako su, kratkoročno posmatrano, performanse ispod očekivanih

(Lukić, 2011). Vrsta analize varira u skladu sa posebnim interesima, i shodno tome potrebama onog koji je sprovodi (Alexander & Nobes, 2010), 2010, str. 4-5). Kreditori i poverioci uglavnom žele da znaju kakve su kratkoročna likvidnost i dugoročna solventnost preduzeća. Poverioce (dobavljače), prvenstveno zanima likvidnost preduzeća. Njihova potraživanja su kratkoročna i sposobnost preduzeća da brzo plati ta potraživanja najbolje se ocenjuje analizom likvidnosti preduzeća.

Kao glavni izvori finansiranja svih preduzeća u kontinentalnoj Evropi, a i u našoj zemlji, pojavljuju se banke i država (Horne & Washowicz, 2007, p. 126). Otuda, finansijski izveštaji i analiza poslovnih performansi koja iz toga proizilazi prilagođena je, pre svega, ovoj vrsti eksternih korisnika informacija. Otuda proizilaze i specifične potrebe ovih preduzeća za analizom performansi poslovanja. Takođe, menadžeri i investitori imaju svoje potrebe zbog kojih čitaju finansijske izveštaje. Investitori analiziraju finansijske izveštaje da bi utvrdili da li je njihovo mišljenje o nekom preduzeću objektivno i šta treba da očekuju u budućnosti? Da li uloženi novac u preduzeće obezbeđuje odgovarajući povraćaj, ili bi dati povraćaj mogao biti veći da je uloženi na drugom mestu, kod drugog subjekta? Da li je sigurno ulaganje u dato preduzeće, tj. da li postoji mogućnost da će ono postati nesolventno, da će bankrotirati? Da li bi investitori trebalo da ulažu više novca u preduzeće? Za razliku od kreditora i poverioca, investitore u akcije više zanimaju profitabilnost i buduće cene akcija. Osnovni razlog se nalazi u tome što isplate dividendi zavise od toga koliko je poslovanje profitabilno, a cene akcija zavise od tržišne procene budućih poslovnih izgleda preduzeća. Posmatrano s pozicije menadžmenta preduzeća, bilans stanja i bilans uspeha preduzeća nisu samo instrumenti polaganja računa o ostvarenjima preduzeća pred eksternim korisnicima koji se u donošenju poslovnih odluka na te izveštaje oslanjaju i podloga ocenjivanja sopstvenih rezultata. Oni su takođe, što je bitno ishodište za planiranje aktivnosti preduzeća u narednom periodu, odnosno za aktivnosti menadžmenta koje se odnose na realizaciju razvojnih vizija. Isto tako, kao što je navedeno, i eksterni korisnici kada je reč o donošenju odluka koje se odnose na dato

preduzeće (kupiti ili prodati njegove akcije, odobriti mu ili ne dugoročni ili kratkoročni zajam itd.) vrše projekcije očekivanih budućih ostvarenja (finansijskog i prinostnog položaja) preduzeća (Stevanović, Malinić, & Milićević, 2008). Bilans stanja predstavlja pogodnu osnovu za ocenu finansijske situacije preduzeća (Vunjak, 2010, p. 63).

Na osnovu prethodnih izlaganja može se zaključiti da iz bilansnih podataka, sa svojstvom potpunog brojčanog obuhvata stanja i uspeha preduzeća, postoji jedan poseban „svet“ odnosa uzročno - posledičnog odnosa, zakonitosti u ponašanju. Ko potpunije taj „svet“ otkrije, njime ovlada i sintetizovanjem dođe do boljih zaključaka, taj će uspešnije odlučivati, planirati i kontrolisati aktivnosti preduzeća i odnose sa preduzećima (bilo da je reč o investitorima, kreditorima, poslovno - partnerskim odnosima itd.). „Upravo u tome je opšta potreba za analizom godišnjih računa (finansijskih izveštaja) preduzeća. Korisnici finansijskih izveštaja preduzeća tu potrebu konkretizuju postavljanjem svojih analitičkih ciljeva.“ (Stevanović, Malinić, & Milićević, 2008). U tom smislu, kao što je napred navedeno, kreditori i poverioci uglavnom žele da znaju kakve su kratkoročna likvidnost i dugoročna solventnost preduzeća. Poverioce, kreditore i investitore u akcije zanima šta će se u budućnosti događati sa preduzećem. Interesi investitora u preduzeću su prevashodno dugoročni i odnose se na rast neto imovine preduzeća, odnosno rast tržišne vrednosti njihovih akcija, ali su i kratkoročni u smislu očekivanja tekućih dividendi čiju gornju granicu čini ostvareni neto dobitak, a pretpostavku za isplatu zadovoljavajući finansijski položaj preduzeća. Akcionari od analize finansijskih izveštaja očekuju, pre svega, što potpunije informacije o prošlim (u nizu godina) i očekivanim rezultatima preduzeća, ali i o dostignutoj i dugoročnoj finansijskoj sigurnosti (solventnosti, odnosno dugoročnim rizicima) kao i o održavanju likvidnosti (kratkoročne finansijske sigurnosti) preduzeća, što predstavlja najobuhvatnije pojedinačne informacione ciljeve analize finansijskih izveštaja preduzeća.

Analizom izveštaja o tokovima gotovine se može doći do „informacija o: uspešnosti preduzeća da generiše gotovinu iz poslovnih aktivnosti, trendova u neto tokovima gotovine, glavnim faktorima koji

utiču na pozitivne ili negativne neto gotovinske tokove i tako dalje. Prema tome, značaj analize izveštaja o tokovima gotovine prilikom poslovnog odlučivanja kako eksternih tako i internih korisnika finansijskih izveštaja je veoma veliki“ (Milačić, Đukić, & Pavlović, 2013). To, međutim, ne znači da dugoročne poverioce ne zanima kretanje zarađivačke moći. Takođe, i poverioci žele da znaju kakva je profitabilnost preduzeća, obzirom da profitabilno poslovanje usled kojeg cena akcija raste takođe obezbeđuje gotovinu kojom se isplaćuju krediti i finansira razvoj. S tim u vezi, u ekonomskoj literaturi je bilo razvijeno mišljenje po kome „ispitivanje uslova finansijskog ekvilibrijuma preduzeća i merenje rentabiliteta uložениh sredstava predstavljaju opšte ciljeve finansijske analize. Pri tome, bliže određivanje pomenutih ciljeva uslovljeno je interesima korisnika finansijske analize“ (Ranković, 2004, p. 175).

3 KLASIFIKACIJA OPŠTEPRIHVACENIH PRINCIPA

Osnovna svrha finansijskih izveštaja je da se u njima na bazi finansijske analize obezbede korisne, pouzdane, relevantne, pravovremene i uporedive informacije menadžmentu preduzeća i mnogim eksternim interesnim grupama korisnika. U tom kontekstu finansijska analiza se definiše kao „umetnost transformisanja podataka iz finansijskog izveštaja u informacije korisne za donošenje odluka“ (Horne & Washowicz, 2007). Slična konstatacija o tome nalazi se i u (Stevanović, Malinić, & Milićević, 2008), ukazujući da analizu finansijskih izveštaja preduzeća možemo označiti kao „...specijalnu metodu pribavljanja informacija..., pomoću koje se iz podataka godišnjeg zaključka (bilansa, računa dobitka i gubitka i aneksa) i izveštaja o poslovanju stiču informacije o finansijskom i prinosnom položaju preduzeća“ (Goenenberg, 1988). Godišnji finansijski izveštaji su značajni zbog sveobuhvatnosti kvantitativnih i kvalitativnih informacija koje pružaju. Analiza poslovnih performansi na bazi finansijskih izveštaja, onoliko je značajan izvor informacija o stanju i uspehu preduzeća, koliko je relevantan i sam predmet analize. Osnov finansijskih izveštaja i analize koja iz toga proizilazi za potrebe internih i eksternih korisnika informacija primena odgovarajuće strukture opšte prihvaćenih principa ili postulate.

Ova struktura predodređuje sastavljanje i prezentiranje finansijskih izveštaja. U zavisnosti od usvojene strukture ili klasifikacije opšte prihvaćenih principa koji se upotrebljavaju u računovodstvu preduzeća, zavise osnovni uslovi za računovodstveno vrednovanje odnosno vrednovanje bilansnih pozicija.

Principi finansijskog računovodstva su osnovna pravila, standardi, bazni koncepti kojih treba da se pridržavaju preduzeća (poslovni entiteti) prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, odnosno finansijskih informacija, kako bi se obezbedilo verno polaganje računa i postigla neophodna uporedivost finansijskih izveštaja. Kao krajnji produkt, odnosno rezultat prakse i znanja, nastaju dugogodišnjom međusobnom razmenom iskustva i kritičkom analizom, a postaju opšteprihvaćeni ispoljavanjem dogovora. S jedne strane, računovodstveni principi znače određena pravila i norme koje je potrebno uvažavati prilikom izrade, sastavljanja pouzdanih, razumljivih i uporedivih finansijskih izveštaja, a s druge strane, služe kao „vodič“ u interpretaciji i tumačenju pozicija finansijskih izveštaja, kako za proizvodna, tako i za trgovinska preduzeća.

U savremenoj računovodstvenoj teoriji u klasifikaciji opšteprihvaćenih načela, koja se smatraju konvencijama, uobičajaju se rangiranja na (Pantelić, 1997, pp. 100-160):

- postulate finansijskog računovodstva, koji se još nazivaju „pretpostavkama“ koje obezbeđuju osnovne uslove za računovodstveno vrednovanje; i
- bazne principe kojima se reguliše vrednovanje bilansnih pozicija, i koji se, shodno tome, upotrebljavaju prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja.

Postulati imaju važno mesto u samom korenu računovodstvene teorije, utičući na teorijske pojmove računovodstva i na ustanovljavanje i izgradnju računovodstvenih principa koji su u skladu sa ciljevima finansijskih izveštaja. „Fundamentalni pojmovi kao što su imovina, obaveze, prihodi, rashodi, realizacija..., osnovni su materijal računovodstvene teorije. Ako se shvati pojam imovine, njene osobine, i u kakvom je odnosu sa ostalim teorijskim pojmovima računovodstva, onda postoji adekvatna osnova za vrednovanje te imovine.“ (Pantelić, 1997).

Postulati kojih se treba pridržavati i koji obezbeđuju osnovne uslove za računovodstveno vrednovanje su (Pantelić, 1997):

- postulat poslovnog entiteta;
- postulat kontinuiteta poslovanja;
- postulat monetarne stabilnosti, tj. stabilnosti novčane jedinice; i
- postulat obračunskog perioda.

Bazni principi kojima se reguliše, odnosno stvara adekvatna osnova za vrednovanje bilansnih pozicija ispoljavaju se kroz (Pantelić, 1997):

- princip nabavne vrednosti (troška nabavke);
- princip realizacije, tj. sticanja prihoda;
- princip sučeljanja (povezivanja) rashoda sa prihodima; i
- princip konzistentnosti;

Principi finansijskog izveštavanja izvode se iz činjenice da je vrednovanje bilansnih pozicija osnovni cilj računovodstva. Ovaj cilj je nastao kao rezultat usložavanja poslovnih transakcija i nastanka sve kompleksnijih bilansnih pozicija, čiji se proces vrednovanja razlikuje ili odstupa od tradicionalnih računovodstvenih principa (Pantelić, 1997).

U savremenoj računovodstvenoj literaturi, domaćoj i stranoj, veoma često se postulati i principi obuhvataju jednim terminom: principima. U tom kontekstu prof. Lukić, navodi sledeće osnovne računovodstvene principe koji se koriste pri sastavljanju finansijskih izveštaja (Lukić, 2008):

- koncept poslovne jedinice,
- princip troškova,
- princip kontinuiteta,
- princip objektivnosti, i
- princip stabilnog novčanog merila.

U sledećem delu ovog rada ukazuje se ilustraciju baznih principa za računovodstveno vrednovanje odnosno vrednovanje bilansnih pozicija koji se najčešće koriste u empirijskim istraživanjima i praksi preduzeća.

4 BAZNI PRINCIPI ZA VREDNOVANJE BILANSNIH POZICIJA

Principi finansijskog računovodstva su osnovna pravila kojih treba da se pridržavaju preduzeća

prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, odnosno finansijskih informacija, kako bi se obezbedilo verno polaganje računa i postigla neophodna uporedivost finansijskih izveštaja. Kao krajnji produkt, odnosno rezultat prakse i znanja, nastaju dugogodišnjom međusobnom razmenom iskustva i kritičkom analizom, a postaju opšteprihvaćeni ispoljavanjem dogovora. S jedne strane, računovodstveni principi znače određena pravila i norme koje je potrebno uvažavati prilikom izrade, sastavljanja pouzdanih, razumljivih i uporedivih finansijskih izveštaja, a s druge strane, služe kao „vodič“ u interpretaciji i tumačenju pozicija finansijskih izveštaja, kako za proizvodna, tako i za trgovinska preduzeća.

Opšteprihvaćeni principi odnose se na primenu različitih pretpostavki, postupaka, metoda obrade i analize podataka radi dobijanja računovodstvenih informacija i finansijskog izveštavanja. Jedna od najznačajnijih računovodstvenih pretpostavki odnosi se na subjektivitet poslovnog sistema kao posebne celine. U tom smislu govori se o *postulatu entiteta ili preduzeća* prema kome se podrazumeva da je preduzeće zasebna, zaokružena organizaciona i tehnološka celina. Reč je o zahtevu da se imovina uložena u poslovanje preduzeća obuhvata odvojeno od ostale imovine vlasnika i poverioca i da se uspešnost upravljanja tom imovinom kontroliše putem rezultata. Shodno navedenom zahtevu, preduzeće prilikom izveštavanja o finansijskom položaju i uspešnosti poslovanja, u finansijske izveštaje uključuje samo one transakcije koje se odnose na poslovanje tog preduzeća. Poslovanje zasnovano na principu dobitka je karakteristika po kojoj se poslovni entitet razlikuje od ostalih ekonomskih entiteta.

Poslovne aktivnosti preduzeća zasnivaju se upravo na primeni *postulata kontinuiteta (trajnosti) poslovanja*. Uostalom, i cilj njegovog osnivanja je poslovanje u neograničeno dugom vremenskom periodu, u kome će preduzeće održavati i uvećavati kapital koji je u njemu uloženi i pravovremeno izmirivati svoje obaveze. Imovina preduzeća koje kontinuirano posluje, vrednuje se u visini izdataka koji su učinjeni radi njenog sticanja. U tome je i suština principa kontinuiteta. Uvažavajući navedene principe, finansijski izveštaji prikazuju relativnu sliku finansijskog položaja i uspešnosti poslovanja u određenom trenutku

(obračunskom periodu) obzirom da se konačni ili totalni rezultat može utvrditi tek prestankom poslovanja, u kom slučaju se govori i o likvidaciji preduzeća.

Postulat monetarne stabilnosti, tj. stabilnosti novčane jedinice polazi od pretpostavke da se kupovna moć monetarne jedinice tokom vremena ne menja ili je to neznatno, odnosno da ostaje stabilna. Ukoliko u toku različitih obračunskih perioda za koji se sastavlja finansijski izveštaj dođe do monetarnih poremećaja to znači da ekonomske kategorije tokom tog perioda nisu vrednovane monetarnim jedinicama iste kupovne moći, tj. vrednosti. U slučaju pozicije u finansijskim izveštajima obuhvaćene po istorijskim troškovima biće nerealne. U tom kontekstu, da bi se neutralisao uticaj monetarnih poremećaja na finansijske izveštaje uglavnom se koriste alternativna rešenja koja se odnose na računovodstvo tekuće kupovne moći i računovodstvo tekućih troškova (Kothari & Barone, 2012). *Postulat obračunskog perioda* logično sledi pretpostavku kontinuiteta poslovanja ili vremenske neograničenosti poslovanja. Prema navedenom postulatu zahteva se finansijsko izveštavanje u određenim vremenskim intervalima. U računovodstvenoj teoriji, praksi i zakonodavstvu, uopšte prihvaćeni period za redovno izveštavanje je jedna godina (kalendarska ili poslovna). Redovno finansijsko izveštavanje se može vršiti i u kraćim vremenskim intervalima od jedne godine (kvartal, mesec, dekada i sl.). Takav vremenski interval uobičajeno se naziva obračunskim periodom.

Principi (načela) bilansiranja kojima se regulišu vrednovanje bilansnih pozicija, mogu se opisati kao fundamentalna, temeljna pravila koja se koriste prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja. Jedan od najznačajnijih tradicionalnih principa bilansiranja je *princip nabavne vrednosti ili princip troška nabavke*. Princip zahteva da se imovina u knjigovodstvu vodi i u bilansu iskazuje u visini novčanog izdatka učinjenog radi njenog sticanja. Saglasno navedenom, aktiva je prikazana u bilansu stanja na osnovu *istorijskih troškova* (tj. prema trošku nabavke). Nepostojanje čvrste veze između vrednosti stalne imovine po kojoj se ona vodi u knjigovodstvu i sadašnje tržišne vrednosti smanjuje iskaznu moć bilansa. Međutim, ovo ipak

nije dovelo do napuštanja principa istorijskog troška. Razlog tome, nalazi se u većoj objektivnosti podataka na kojima je zasnovana metoda istorijskih troškova u odnosu na druge metode koje nam stoje na raspolaganju

Princip realizacije, tj. sticanja prihoda je neposredno determinisan nastankom događaja i pravilima priznavanja prihoda. Na taj način, princip realizacije definiše uslove za iskazivanje uspeha - dobitka i gubitka. Kao takav, predstavlja jedan od najvažnijih principa za razgraničavanje sukcesivnih obračunskih perioda i razgraničenje godišnjeg računa uspeha.

Princip realizacije zahteva da se prihodi priznaju onda kad su stvarno nastali, kada su zarađeni, tj. kada je nastao događaj, a ne onda kad je novac stvarno primljen. Prema ovom principu, prihodi se unose u finansijske izveštaje u periodu u kome su stvarno nastali bez obzira na to da li je potraživanje na osnovu koga je nastao prihod naplaćeno. U slučaju trgovinskih preduzeća prihod se priznaje u momentu prodaje robe što je opšte pravilo, jer su obično u tom trenutku kriterijumi za priznavanje prihoda ispunjeni. Okolnost da su visina i vreme nastanka prihoda objektivno određivi, i da trenutak prodaje robe predstavlja završetak procesa zarađivanja jer je roba isporučena kupcu, ističe opravdanost danas preovlađujućeg mišljenja u stručnoj literaturi o trenutku prodaje kao terminu realizacije prihoda.

Ukazujući na metode utvrđivanja periodičnog poslovnog rezultata prof. Dmitrović Šaponja, navodi: „Prilikom prikazivanja pojedinih varijanti metode troškova prodatih proizvoda uvek smo polazili od fakturisanog realizacije kao pozitivne komponente ostvarenog periodičnog rezultata. To je razumljivo s obzirom na to, što samo ona verno odražava prihod ostvaren na prodaji u posmatranom obračunskom periodu. Takav zahtev ne ispunjava tzv. naplaćena realizacija“ (Dmitrović Šaponja, Petković, & Jakšić, 2012, pp. 469-470).

Kod maloprodavaca, gde je prisutna direktna prodaja robe potrošačima, prihod se priznaje kada prodavac primi novac, a kupac preuzme kupljenu robu. Međutim, priznavanje prihoda u momentu prodaje, često se komplikuje u slučaju prodaje robe na kredit, zbog rizika smanjenja prihoda do momenta naplate fakturisanog iznosa, zbog

prpratnih troškova koji su povezani sa prodajom a nastaju posle dana prodaje kao i zbog prava povraćaja robe od strane kupca. Prodaja neke robe kao što je televizor ili automobil na otplatu, samo po sebi ne opravdava priznavanje prihoda posle trenutka prodaje. Kod prodaje robe na kredit, otprema robe i izdavanje fakture se smatra trenutkom realizacije. Prema tome, ako su kriterijumi za priznavanje prihoda ispunjeni na dan prodaje, tada se prihodi moraju smatrati realizovanim, a za sve eventualne rizike po osnovu prodaje formiraju se odgovarajuća pokrića.

Uz princip troška nabavke i sticanja prihoda uobičajeno je povezan i *princip sučeljavanja prihoda i rashoda* koji zajedno čine primarne, fundamentalne principe za realizaciju cilja bilansa koji se odnosi na utvrđivanje tačnog periodičnog rezultata. Obzirom, da se poslovni rezultat utvrđuje kao razlika prihoda i rashoda, sledi da te dve kategorije poslovnog rezultata treba sučeljavati, tj. uporediti. Pri tome je veoma bitno da se sučeljavaju samo oni prihodi i rashodi koji se odnose na isti obračunski period i koji su međusobno uslovljeni. Princip predstavlja zahtev dodeljivanja rashoda obračunskom periodu u kome su nastali njima prouzrokovani prihodi. Drugim rečima, radi se o procesu priznavanja troškova na osnovu uzročno - posledičnog odnosa sa priznatim prihodima (AAA Committee Report, 1965 Apr, p. 165). U skladu sa osnovnim razlogom nastanka troškova koji se vezuje u trgovini za prodaju roba i pružanje usluga, potrošnja faktora se prvo vezuje u obračunskom periodu za nabavljenu robu, da bi se zatim u momentu prodaje trgovačke robe (kada u skladu sa principom realizacije nastaju prihodi), jedan deo potrošnje faktora koji se odnosi na prodatu robu i pružene usluge (rashodi) povezao sa njima prouzrokovanim prihodom obračunskog perioda.

Za kvalitet finansijskih izveštaja je veoma važan *princip konzistentnosti ili doslednosti*. Uz princip nabavne vrednosti, princip realizacije i sučeljavanja prihoda i rashoda, princip konzistentnosti treba da doprinese utvrđivanju objektivnog periodičnog rezultata. Principom se zahteva dosledna primena usvojenih pravila i postupaka za potrebe sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja. Pored formalnog kontinuiteta, usvojene forme prezentiranja strukture bilansa stanja i bilansa

uspeha, princip konzistentnosti podrazumeva doslednu primenu odabranih računovodstvenih politika kao preduslov uporedivosti finansijskih izveštaja tokom više obračunskih perioda. Princip konzistentnosti nalaže da, iako postoji sloboda izbora između pojedinih računovodstvenih postupaka i metoda, preduzeća treba da odaberu one postupke i metode koje će konzistentno koristiti u nizu sukcesivnih perioda. U posebnim slučajevima kada se određene računovodstvene politike menjaju, potrebno je u napomenama uz finansijske izveštaje obrazložiti razloge promene i kvantifikovati njihov uticaj na poslovni rezultat. Drugim rečima, ukoliko se rezultat poslovanja menja zbog promene računovodstvenih metoda i postupaka, a ne zbog stvarnih poslovnih događaja, tu činjenicu treba obelodaniti. Na taj način se obračunati periodični rezultati oslobađaju eventualnih efekata promene načina procenjivanja i samostalnog ponašanja sa vrednostima u bilansu. Doslednost pomaže investitorima i ostalim korisnicima bilansnih informacija u donošenju odluka, jer osigurava vremensku i objektivnu uporedivost informacija. Navedeni principi bilansiranja, kao i postulati međusobno su povezani i uslovljeni i kao takvi ne mogu se razmatrati odvojeno. Oni su neizbežno povezani u celinu i predstavljaju jedan potpun, konzistentan sistem.

5 ZAKLJUČAK

Menadžeri preduzeća analiziraju finansijske performanse preduzeća za potrebe upravljanja poslovanjem preduzeća. Dobra informisanost podrazumeva da u finansijskim izveštajima budu utvrđene i prezentirane sve značajnije informacije koje mogu biti od značajnijeg uticaja na sadašnje i buduće odluke investitora i drugih korisnika. Suprotno, izostavljanje određenih informacija moglo bi dovesti korisnike informacija do pogrešnog rasuđivanja i donošenja pogrešnih odluka. U tom kontekstu, principi analize finansijskih izveštaja predstavljaju uslove od kojih zavisi razumljivost, relevantnost, pouzdanost i uporedivost informacija, i kao takvi predstavljaju sredstvo za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća. Opšte prihvaćeni principi, mogu rangirati kao postulati: koji obezbeđuju osnovne uslove za računovodstveno vrednovanje; i bazni principi kojima se reguliše vrednovanje bilansnih

pozicija i koji se, shodno tome, upotrebljavaju prilikom sastavljanja i prezentiranja finansijskih izveštaja. Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja, u suštini, ustanovljavaju postulate i principe za računovodstveno tretiranje poslovnih transakcija i događaja. Reč je o principima koji, uz nužno profesionalno rasuđivanje o tome kako da se primenjuju u specifičnim okolnostima, primarno determinišu sadržinu finansijskih izveštaja preduzeća.

U ovom radu se posebno ukazuje na principe (načela) bilansiranja kojima se reguliše vrednovanje bilansnih pozicija. Jedan od najznačajnijih tradicionalnih principa bilansiranja je princip nabavne vrednosti ili princip troška nabavke. Uz princip troška nabavke i sticanja prihoda uobičajeno je povezan i princip sučeljavanja prihoda i rashoda koji zajedno čine primarne, fundamentalne principe za realizaciju

cilja bilansa koji se odnosi na utvrđivanje tačnog periodičnog rezultata. Iz istraživanja u ovom radu proizilazi konstatacija da je za kvalitet finansijskih izveštaja je veoma važan princip konzistentnosti ili doslednosti. Uz princip nabavne vrednosti, princip realizacije i sučeljavanja prihoda i rashoda, princip konzistentnosti treba da doprinese utvrđivanju objektivnog periodičnog rezultata. Iz svega navedenog, proizilazi opšta konstatacija da doslednost primene principa analize finansijskih izveštaja pomaže menadžmentu preduzeća, investitorima i ostalim korisnicima bilansnih informacija u donošenju odluka, jer osigurava vremensku i objektivnu uporedivost informacija. Navedeni principi bilansiranja, kao i postulati međusobno su povezani i uslovljeni i kao takvi ne mogu se razmatrati odvojeno. Oni su neizbežno povezani u celinu i predstavljaju jedan potpun, konzistentan sistem.

CITIRANI RADovi

- AAA Committee Report. (1965 Apr). The Matching Concept. In Pantelic, *The Accounting Review* (p. 165). AAA.
- Alexander, D., & Nobes, C. (2010). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni uvod* (prevod, četvrto izdanje ed.). Zagreb: Mate d.o.o.
- Dmitrović Šaponja, L., Petković, Đ., & Jakšić, D. (2012). *Računovodstvo*. Subotica: Ekonomski fakultet.
- Goenenberg, A. (1988). *Jahresabschluss und Jahresabschluss Analyse*. Landsberg: MI Verlag Moderne Industrie AG&Co. Buchverlag.
- Horne, C. J., & Washowicz, M. (2007). *Osnovi finansijskog menadžmenta, prevod*. Beograd: Data Status.
- Kothari, J., & Barone, E. (2012). *Finansijsko računovodstvo - međunarodni pristup, prevod*. Beograd: Data Status.
- Lukić, R. (2008). Računovodstvo trgovinskih preduzeća. *Ekonomski fakultet*, 18.
- Lukić, R. (2011). Estimates of economic performance of organic food retail trade. *Economic research*, 24(3).
- Milačić, S., Đukić, T., & Pavlović, M. (2013). Analiza tokova gotovine preduzeća duvanske industrije u Republici Srbiji. *Ekonomski pogledi*, 15(3), 2.
- Pantelić, M. (1997). *Računovodstvene institucije i načela u anglosaksonskim zemljama, magistarska teza*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Ranković, M. J. (2004). *Upravljanje finansijama preduzeća*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Stevanović, N., Malinić, D., & Milićević, V. (2008). *Upravljačko računovodstvo*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Vunjak, M. N. (2010). *Finansijski menadžment – poslovne finansije*. Bečej: „Proleter“ A. D.

Datum prve prijave: 05.03.2016.
Datum prijema korigovanog članka: 10.06.2016.
Datum prihvatanja članka: 23.06.2016.

Kako citirati ovaj rad? / How to cite this article?

Style – **APA Sixth Edition:**

Anđelković, D., Zubac, D., & Brzaković, O. (2016, Jul 15). Principi analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća. (Z. Čekerevac, Ed.) *FBIM Transactions*, 4(2), 1-10. doi:10.12709/fbim.04.04.02.01

Style – **Chicago Sixteenth Edition:**

Anđelković, Danijela, Danijela Zubac, and Olgica Brzaković. 2016. "Principi analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća." Edited by Zoran Čekerevac. *FBIM Transactions* (MESTE) 4 (2): 1-10. doi:10.12709/fbim.04.04.02.01.

Style – **GOST Name Sort:**

Anđelković Danijela, Zubac Danijela and Brzaković Olgica Principi analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća [Journal] // *FBIM Transactions* / ed. Čekerevac Zoran. - Belgrade : MESTE, Jul 15, 2016. - 2 : Vol. 4. - pp. 1-10.

Style – **Harvard Anglia:**

Anđelković, D., Zubac, D. & Brzaković, O., 2016. Principi analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća. *FBIM Transactions*, 15 Jul, 4(2), pp. 1-10.

Style – **ISO 690 Numerical Reference:**

Principi analize finansijskih izveštaja kao sredstva za realizaciju ciljeva menadžmenta preduzeća.
Anđelković, Danijela, Zubac, Danijela and Brzaković, Olgica. [ed.] Zoran Čekerevac. 2, Belgrade : MESTE, Jul 15, 2016, *FBIM Transactions*, Vol. 4, pp. 1-10.